

УДК: 37.015.3

© Спиця-Оріщенко Н.А., 2013 р.

Н.А. Спиця-Оріщенко
Міжрегіональна академія управління
персоналом, м. Харків

ВИБІР СФЕРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З УРАХУВАННЯМ ОСОБИСТІСНИХ ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ

У статті наведено результати дослідження, які виявляють особливості професійної орієнтації учнів та розкривають сфери професійних інтересів особистості. Розроблено ряд методичних рекомендацій щодо організації та ефективної реалізації профорієнтаційної діяльності у навчальному закладі.

Ключові слова: профорієнтаційна діяльність, професійна діяльність, професійна діагностика, професійна консультація, професійна інформація.

Н.А. Спиця-Орищенко

ВЫБОР СФЕРЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ С УЧЕТОМ ЛИЧНОСТНЫХ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЕЙ МОЛОДЕ- ЖИ

В статье представлены результаты исследования, выявляющие особенности профессиональной ориентации учащихся и раскрывающие сферы профессиональных интересов личности. Разработан ряд методических рекомендаций по организации и эффективной реализации профориентационной работы в учебном заведении.

Ключевые слова: профориентационная деятельность, профессиональная деятельность, профессиональная диагностика, профессиональная консультация, профессиональная информация.

N.A. Spitsa-Orishchenko

THE CHOICE OF STUDENTS' SPHERE OF PROFESSIONAL INTERESTS BASED ON INDIVIDUAL AND PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS

The article presents results of exposing students' professional orientation characteristics and opening the individuals' spheres of professional interests. Developed the row of methodical recommendations in organization and effective realization of vocational orientation work in educational establishment.

Key words: vocational orientation activity, professional activity, professional diagnostics, professional consultation, professional information.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливим науковим чи практичними завданнями. Одне з ключових проблемних питань, яке постає перед юнаком або дівчиною в старшій школі, – обрання майбутнього професійного шляху. За О.М. Мерзляковою,

Е.Ф. Зеером важливість професійного вибору незаперечна і для учнів, і для їхніх батьків і вчителів, адже саме в цей період закладається підґрунтя подальшої професійної та життєвої самореалізації особистості [1, с. 5].

В умовах сьогодення, спонтанний вибір професії відбувається під тиском життєвих обставин, і тому часто не стільки підпорядкований цінностям, інтересам, здібностям особистості, скільки обумовлений збігом тих чи інших обставин – найвпливовіших факторів професійного вибору. За Е.Ф. Шубочкиною, О.С. Шамбаровою професійний вибір може змінюватися, уточнюватися, розширюватися, і важливо, щоб молода людина сприймала такі зміни спокійно, зважено, спираючись на знання про самого себе й власні особливості. Планування професійного шляху починається з самовизначення людини. Таким чином головний акцент в профорієнтаційній роботі робиться на активізації особистісного потенціалу школярів у процесі їхнього професійного самовизначення [3; 4]. За Г.Є. Євдокимовою знання вікових особливостей людини, врахування її індивідуально-психологічних характеристик – обов'язкова умова психологічно компетентного супроводу процесу професійного становлення особистості. [2, с. 7].

Метою статті є розкриття особливостей сфери професійної діяльності школярів з урахуванням їх інтересів. На основі аналізу наукових джерел ми зрозуміли, що профорієнтаційна тематика не втратила своєї актуальності і навпаки набула нового змісту. Найбільш перспективним напрямком профорієнтаційної діяльності виступає надання молодій людині інформації про власну природу, власні психічні та психофізіологічні особливості відповідно до вимог тих чи інших сфер професійної діяльності. Це надало підставу для визначення теми дослідження.

Завдання:

- дослідити сфери професійних інтересів учнів за методикою вивчення індивідуальних особливостей професійних інтересів А.Е. Голомштока «Карта інтересів» та методикою вивчення сфер професійних інтересів Л.А. Йовайші.

- розробити методичні рекомендації щодо організації перспективної та ефективної профорієнтаційної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі.

В дослідженні взяли участь 42 дев'ятикласника, віком 13-14 років, комунального закладу «Харківської спеціалізованої школи I-III ступенів № 11 з поглибленим вивченням окремих предметів Харківської міської ради Харківської області».

Виклад основного матеріалу дослідження. В ході дослідження за методикою вивчення сфер професійних інтересів Л.А. Йовайші отримані наступні результати:

– 33 % учнів цікавляться сферою мистецтв. Це професії: диригент, музикант, художник, актор, журналіст, скульптор, дизайнер, фотохудожник, мистецтвознавець, письменник, режисер тощо. Профіль навчання: суспільно-гуманітарний, спортивний.

– 24 % учнів мають професійний інтерес до сфери матеріальних ресурсів. Це професії, пов'язані з виробництвом і споживанням матеріальних благ, планово-економічною діяльністю. Рекомендований профіль навчання: економічний; фізичний; математичний.

– 21 % учнів показують інтерес до сфери роботи з людьми. Це професії: соціолог, педагог, психолог, лікар, адвокат, соціальний працівник, профконсультант, перукар, працівник міліції, тощо. Рекомендований профіль навчання: суспільно-гуманітарний, біологічний; юридичний.

– 21 % учнів мають інтерес до сфери фізичної праці. Це професії: водій, будівельник, кравець, кухар, механік, машиніст, електрик, зоотехнік, ювелір, зубний технік. Рекомендований профіль навчання: технологічний.

– 19 % учнів цікавляться сферою техніки. Це професії, пов'язані з оперуванням, налагодженням, використанням технічних пристроїв та систем. Рекомендований профіль навчання: фізико-математичний.

– 14 % учнів цікавляться сферою розумової праці. Це професії: фізик, математик, програміст, інженер-конструктор, хімік, біолог, геолог, учений, винахідник, редактор тощо. Рекомендовані профілі навчання: всі, окрім спортивного.

В ході дослідження за методикою вивчення індивідуальних особливостей професійних інтересів А.Е.Голомштока «Карта інтересів» ми отримали наступні результати:

– 29 % учнів виявляють професійний інтерес сфери обслуговування. Це професії: повар, ресторатор, адміністратор, офіціант, шеф-кухар, кондитер, дегустатор, годинникар, винороб, дегустатор. Рекомендований профіль навчання: суспільно-гуманітарний; технологічний.

– 21 % учнів виявляють професійний інтерес до педагогіки. Це професії: викладач, вчитель, тренер, соціальний працівник, медико-соціальний працівник, психолог, мистецтвознавець. Рекомендований профіль навчання: суспільно-гуманітарний; філологічний.

– 21 % учнів виявляють професійний інтерес до права. Це професії: юрист, нотаріус, вчитель права, адвокат, політолог, політтехнолог, прокурор, суддя, юристконсульт. Рекомендований профіль навчання: юридичний; історико-правовий.

– 19 % учнів виявляють професійний інтерес до електротехніки. Це професії: автомеханік, випробовувач, водій, капітан, машиніст, інженер, радіотехнік, інженер-конструктор, електрик, зварник, технолог з нафтопереробки, спеціаліст-мебляковик, токар, фрезерувальник, швачка, ювелір,

технолог харчової промисловості. Рекомендований профіль навчання: фізико-математичний; технологічний.

– 17 % учнів виявляють професійний інтерес до журналістики. Це професії: журналіст, радіожурналіст, спеціаліст з маркетингу та реклами, перекладач, спеціаліст по зв'язкам із громадськістю, тренер, працівник радіо та телебачення. Рекомендований профіль навчання: гуманітарний; філологічний.

– 17 % учнів виявляють професійний інтерес до історії. Це професії: вчитель історії, історик, археолог, мистецтвознавець. Рекомендований профіль навчання: історико-правовий.

– 14 % учнів виявляють професійний інтерес до медицини. Це професії: лікарі всіх напрямків, фармацевт, ветеринар. Рекомендований профіль навчання: біологічний; хімічний.

– 14 % учнів виявляють професійний інтерес до біології. Це професії: біофізик, вчитель біології, біолог, вірусолог, біохімік, еколог, генетик, палеонтолог, фізіолог. Рекомендований профіль навчання: біологічний; хімічний.

– 12 % учнів виявляють професійний інтерес до хімії. Це професії: біохімік, вчитель хімії, спеціаліст з ядерної, хімік. Рекомендований профіль навчання: хімічний.

– 5 % учнів виявляють професійний інтерес до сільського господарства. Це професії: агроєколог, агроном, ентомолог, лісовод, гідролог, садівник, агротехнік. Рекомендований профіль навчання: біологічний; хімічний; технологічний.

– 2 % учнів виявляють професійний інтерес до лісного господарства. Це професії: еколог, токсиколог, рекреатор, спеціаліст з управління природними ресурсами. Рекомендований профіль навчання: біологічний, хімічний.

На основі результатів досліджень ми сформуваємо відповідні рекомендації.

1. Педагогам та психологам в процесі профорієнтаційної роботи важливо враховувати та виконувати:

- знання вікових особливостей, врахування індивідуально-психологічних характеристик;

- вивчення, формування, розвиток та корекцію професійних намірів особистості;

- створення орієнтаційного поля професійного розвитку особистості, зміцнення професійного Я;

- підтримка адекватної самооцінки за допомогою самоаналізу;

- допомога в засвоєнні технології професійного самозбереження;

- вироблення професійно-значимих компетенцій учнів;

- виявлення індивідуальних можливостей учнів, співвідношення їх з вимогами професії;

- виявлення найбільш виражених нахилів та здібностей учнів та перевірку відповідності їх колу професійних вимог;

2. Учням для оптимального вибору майбутньої професії необхідно враховувати та виконувати:

- власні психологічні характеристики, нахили та здібності;

- перевірку, за допомогою дорослих, відповідності виявлених нахилів та здібностей до конкретного типу професій;

- наявність адекватної самооцінки, здібностей до саморегуляції життєдіяльності;

- напрацювання професійно-значимих компетенцій: поінформованість, знання алгоритмів розв'язання ситуаційних задач життєвого та професійного самовизначення, готовність скористатися психолого-педагогічною підтримкою самовизначення;

- об'єктивні та суб'єктивні фактори та умови при виборі майбутньої професії.

3. Батькам для ефективної допомоги своїм дітям при виборі майбутньої професії важливо враховувати та виконувати:

- знання вікових особливостей дитини;

- позитивне відношення до дитини, увага, прийняття, повага;

- вміння визнавати, виправляти свої помилки й тим самим допомагати виправляти помилки своїй дитині без докорів;

- формування віри в успіх у дитини, створення ситуації успіху для підтримки самооцінки та рівня мотивації до професійної діяльності;

- вміння виражати поведінкову підтримку через сумісну діяльність, емоційну підтримку;

- виховання самосвідомості через відповідальність за самостійний вибір без сторонньої допомоги.

Наукова новизна та теоретична значимість дослідження полягає в тому, що буде визначена етапність генезису системи профорієнтації в системі загальної та додаткової освіти. Практична значимість дослідження полягає в розробці варіативної моделі профорієнтації у співвідношенні з розвитком освітнього закладу, в якому навчається учень. Результати дослідження можуть бути використані в проектуванні варіативних моделей профорієнтації в загальноосвітніх школах.

Висновки. Результати психодіагностики, спрямованої на розкриття особистісного потенціалу та природних задатків школяра, у поєднанні з поінформованістю школярів про світ професій, дозволяють вибудувати індивідуальний план професійного самовизначення молоді людини. Ефективно-перспективна профорієнтаційна робота обов'язково враховує

особистісні особливості молоді людини в процесі проектування її професійного майбутнього.

Перспективи подальших досліджень складають можливості продовження вивчення профільних інтересів та здібностей учнів, їх психічних та психофізіологічних особливостей, допомога у виборі оптимальних сфер майбутньої професійної діяльності школярів засобами поетапного теоретичного планування та покрокової практичної реалізації.

Список літератури

1. Зеер Э.Ф. Профорентология: теория и практика: учеб. Пособие для высшей школы / Э.Ф. Зеер, А.М. Павлова, Н.О. Садовник. — М.: Деловая книга, 2006. — 192 с.
2. Пряжников Н.С. Методы активизации профессионального и личностного самоопределения. — М.: НПО «Модэк», 2002. — 292 с.
3. Шамбарова И.Ф. Профорентационная работа в гимназии / И.Ф. Шамбарова, Т.С. Митина // Народное образование. — 2004. — № 1. — С. 33-37.
4. Шубочкина Е.Д. Профильное обучение: как решаются проблемы профессиональной ориентации школьников // Народное образование. — 2007. — № 1. — С. 52-54.